

Het verantwoordelijkheidsgevoel van (potentiële) gebruikers van partydrugs ten aanzien van druggerelateerde milieuschade en ondermijnende criminaliteit

Cahiers Politiestudies
Jaargang 2019-3, nr. 52
p. 29-44
© Gompel&Svacina
ISBN 978-94-6371-146-3

Ferry Goossens¹, Guido De Kort² en Nadine Van Gelder³

Bij preventieboodschappen richting (potentiële) gebruikers van uitgaansdrugs worden met name de gezondheidsrisico's benadrukt. In dit artikel verkennen we of het onderwerp druggerelateerde ondermijnende criminaliteit en milieuschade een nieuwe insteek is om te voorkomen dat jongeren en jongvolwassenen drugs gaan gebruiken dan wel om hun gebruik te verminderen of stoppen. Uit een eerste verkennend onderzoek van het Trimbos-instituut onder 734 partydruggebruikers en niet-gebruikers blijkt dat ze druggerelateerde milieuschade en ondermijnende criminaliteitsproblemen ernstig vinden. Ze voelen zich deels ook medeverantwoordelijk voor deze problemen, maar verwachten in mindere mate dat ze hun gebruik aanpassen. Vrouwen verwachten meer effect van een campagne over deze onderwerpen dan mannen, en niet-gebruikers (met name van ecstasy) verwachten meer effect dan reeds bestaande gebruikers van uitgaansdrugs. Een campagne over milieuschade slaat mogelijk eerder aan dan een campagne over ondermijnende criminaliteit.

1. Inleiding

1.1 Achtergrond en aanleiding

In het voorjaar van 2018 stelde de korpschef van de Nationale Politie Erik Akerboom dat druggebruikers te makkelijk voorbijgaan aan de wereld van ondermijnende criminaliteit die gepaard gaat met de productie en handel in drugs. De gehele keten van de drughandel, bestaande uit de cultivatie, productie en distributie van (grondstoffen van) drugs, wordt gekenmerkt door een wereld van geweld en corruptie, zowel in binnen- als buitenland. Zo worden in Nederland per jaar gemiddeld 20 tot 30 liquidaties uitgevoerd onder drugcriminelen (Van Laar et al., 2017), waarbij soms ook onschuldige doden vallen (Gestel & Verhoeven, 2017). In het buitenland eist de wereld van drughandel- en

¹ Ferry Goossens is Senior Wetenschappelijk Medewerker van het Trimbos-instituut.

² Guido De Kort is Junior Wetenschappelijk Medewerker van het Trimbos-instituut.

³ Nadine Van Gelder is Junior Wetenschappelijk Medewerker van het Trimbos-instituut.

productie duizenden levens. Alleen al in Mexico heeft benedegeweld gerelateerd aan drughandel meer dan 100.000 levens gekost sinds 2006 (Balcazar Moreno, Galvez Lima, Lambin & Rodriguez, 2017). Daar komt de in Zuid-Amerika wijdverspreide corruptie, zoals het omkopen van politieagenten en douaneambtenaren, bij die onlosmakelijk verbonden is met de distributie van drugs (Bergman, 2018). Ook terroristische organisaties gebruiken de drughandel als een bron van inkomsten (EMCDDA & Europol, 2016; United Nations Office on Drugs and Crime, 2017b).

Naast het criminele aspect wordt in zowel binnen- als buitenland het milieu geschaad door de illegale productie van drugs. In Nederland wordt drugafval steeds vaker in de vrije natuur gedumpt: in 2017 waren er 206 meldingen van gevonden vaten en jerrycans met daarin grondstoffen voor ecstasy en speed (Van Gent, Hoefsloot & Van der West, 2018). Wanneer dit drugafval in de bodem lekt, worden planten en dieren vergiftigd. Zo zijn er MDMA-resten gevonden in maisplanten bestemd voor consumptie (Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, 2018). Er wordt niet alleen in de open natuur gedumpt, drugafval wordt ook rechtstreeks in het riool geloosd. Hierdoor zijn grondwater en waterzuiveringen verontreinigd geraakt. In 2017 moest een waterzuiveringsinstallatie in Baarle-Nassau stilgelegd worden door de grote hoeveelheden chemisch afval die erin werden aangetroffen (Schoenmakers & Mehlbaum, 2017). In het buitenland leidt de cultivatie van planten die als grondstof voor drugs dienen, en met name het opkopen en ontbossen van land in verband met witwasactiviteiten gerelateerd aan drughandel (Dávalos, Sanchez & Armenteras, 2016), tot grootschalige kap van oerwoud en vergiftiging van exotische planten en dieren (Burns-Edel & Davis, 2016).

Het aanbod van drugs staat uiteraard niet op zichzelf, maar wordt mede gevoed door een vraag hiernaar. In Nederland is recreatief gebruik van (illegale) drugs een veelvoorkomend verschijnsel, met name in de uitgaanswereld. De meest gebruikte illegale drugs in Nederland zijn cannabis (21,8% van de volwassen bevolking heeft het middel 'ooit' gebruikt), ecstasy (7,7%), cocaïne (5,2%) en speed (4,5%) (Van Laar et al., 2018). Onder een jonger uitgaand publiek zijn de cijfers beduidend hoger. In het Grote Uitgaansonderzoek 2016 werd gerapporteerd dat 75,5% van de frequent uitgaande jongeren tussen de 15 en 35 jaar 'ooit' cannabis gebruikt had. Ook het 'ooit' gebruik van ecstasy- (55,5%), cocaïne- (32,5%) en speedgebruik (33,4%) liggen hoog onder uitgaande jongvolwassenen (Monshouwer, Van der Pol, Drost & Van Laar, 2017).

1.2 Drugpreventie in Nederland

Het Nederlandse drugpreventiebeleid is ingericht om gezondheidsschade door druggebruik zoveel mogelijk te voorkomen. Daartoe wordt middels preventieve interventies geprobeerd om (1) druggebruik te voorkomen, (2) bestaande gebruikers ertoe te brengen om te minderen of te stoppen met gebruik en (3) gebruikers te informeren over welke maatregelen zij kunnen nemen om gezondheidsschade te voorkomen als zij tóch drugs willen gebruiken (de zogenaamde harm reduction benadering). Deze informatie wordt in Nederland via verschillende kanalen aangeboden. Zo zijn er informatieve websites (drugsinfo.nl en drugsenuitgaan.nl), apps (Red Alert app), peer-to-peer drugvoorlichting bij clubs, feesten en festivals (Unity), preventie via het onderwijs (zoals de Gezonde School en Genotmiddelen) en is er een telefonische informatielijn over drugs (de Drugs Infolijn). Via deze informatiekkanalen kunnen gebruikers ook naar de verslavingszorg verwezen worden wanneer dat nodig geacht wordt.

Naast informatieve preventie van druggebruik worden productie, bezit en handel van drugs bestreden via de strafwetgeving (gevangenisstraffen en geldboetes). De handel, productie en het bezit van drugs worden bestraft volgens de Opiumwet, die onderscheid maakt tussen soft- (Lijst II) en harddrugs (Lijst I). Dit onderscheid is terug te vinden in de zwaarte van de straffen: productie, handel of het bezit van softdrugs worden minder zwaar bestraft dan de productie, handel of het bezit van harddrugs. Het *gebruik* van zowel soft- als harddrugs is gedecriminaliseerd; een maatregel om marginalisatie van druggebruikers te voorkomen en vrije toegang tot medische zorg te garanderen.

In Nederland en daarbuiten bestaat een breed scala aan educatieve en informatieve preventieprogramma's gericht op het verminderen van (de risico's) van het gebruik van illegale drugs zoals cannabis, ecstasy, cocaïne en speed. Veelal richten deze preventieprogramma's zich vooral op het informeren van druggebruikers over de gezondheidsrisico's die zijn verbonden aan het gebruik van drugs, het omgaan met bijvoorbeeld groepsdruk of de eigen impulsen en bij gebruikers tevens op de manieren om de gezondheidsrisico's bij het gebruik van drugs te verkleinen (M rginean, 2018). De met drugproductie en -handel gepaarde criminaliteit en milieuschade wordt hierbij zelden ingezet als argument om mensen te ontmoedigen drugs te (gaan) gebruiken. Om te verkennen of het pallet aan preventiemogelijkheden vergroot kan worden, wordt in deze verkenning onderzocht of het argument 'criminaliteit en milieuschade' een effectieve nieuwe invalshoek zou kunnen zijn voor preventie van druggebruik.

1.3 Gedrag veranderen

Om gedrag te veranderen, of zoals in dit geval te zorgen dat mensen geen of minder drugs gaan gebruiken, is het nodig om te interveniëren. Het effect van een interventie hangt af van verschillende variabelen, ook wel determinanten van gedrag genoemd. Als gezondheid als argument wordt ingebracht in een preventieve interventie, dan is de assumptie hierachter dat mensen gezondheid belangrijk vinden en de gezondheidsrisico's meenemen in hun afweging om al dan niet drugs te gebruiken. Om te weten of mensen door een bepaalde boodschap mogelijk minder drugs zullen gebruiken, moet dus in kaart gebracht worden welke determinanten ten grondslag liggen aan het druggebruik. Het gaat dan bijvoorbeeld om rationele determinanten zoals motivatie voor gebruik en afwegingen van voor- en nadelen van gebruik, maar ook om onbewustere determinanten zoals de beschikbaarheid van drugs en invloed van vrienden. Uiteindelijk zal de optelsom van alle determinanten die invloed hebben resulteren in het al dan niet voorkomen van het gedrag. Voordat een interventie wordt ontwikkeld is het dus belangrijk om inzicht te krijgen in deze determinanten zodat je een beter beeld krijgt van de knoppen waar je aan moet draaien om de kans op het gewenste effect zo groot mogelijk te maken (Bartolomew et al., 2016).

In deze studie bekijken we of bewustwording van de negatieve gevolgen van druggebruik voor het milieu en het criminele circuit de potentie heeft om iemands houding ten aanzien van drugsgebruik te veranderen. Dit kan mogelijk weer effect hebben op het daadwerkelijke gedrag: bestaand druggebruik verminderen of helemaal niet beginnen aan druggebruik omdat men niet wil bijdragen aan criminaliteit of milieuvervuiling. Om te beoordelen of dit daadwerkelijk het geval is, is meer kennis nodig over wat een boodschap met betrekking tot criminaliteit en milieuschade doet met de doelgroep en welke doelgroep hier het meest ontvankelijk voor is. Pas wanneer dit helder is, kan een

inschatting worden gemaakt van het potentiële effect van een preventieboodschap die ingaat op deze negatieve neveneffecten van druggebruik.

1.4 Onderzoeksdoel en -vragen

Het doel van dit onderzoek is uitzoeken of het verstrekken van informatie over druggerelateerde milieuschade en ondermijnende criminaliteit aan druggebruikers of potentiële druggebruikers bij zou kunnen dragen aan het verminderen, stoppen of voorkomen van druggebruik. Om dit te weten te komen hebben we jongvolwassenen tussen de 18 en 35 jaar (druggebruikers en niet-gebruikers) gevraagd naar hun kennis, mening en verantwoordelijkheidsgevoel over dit onderwerp. Bij de niet-gebruikers gaat het vooral om personen die zich reeds in een risico-omgeving bevinden om te starten met druggebruik, zoals een sociale omgeving (het uitgaansleven) waarin druggebruik regelmatig voorkomt. Ook wilden we weten of zij denken dat criminaliteit en milieuschade goede insteken zijn voor de preventie van druggebruik. Van gebruikers van een aantal bepaalde drugs wilden we vervolgens weten of zo'n campagne hen zou kunnen bewegen tot het minderen of stoppen van hun gebruik. Bij de niet-gebruikers werd nagegaan of een campagne gericht op milieuschade en criminaliteit van invloed kan zijn op het voorkomen van druggebruik.

2. Methoden

2.1 Onderzoeksopzet

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is in deze studie een kwantitatief onderzoek uitgevoerd met behulp van een online vragenlijst. Dit onderzoek richtte zich op Nederlandse jongvolwassen tussen de 18 en 35 jaar die regelmatig uitgaan op plekken waar druggebruik niet ongewoon is en die al dan niet zelf gebruiken. Er is gekozen voor deze doelgroep omdat het gebruik van partydrugs met name plaatsvindt in deze leeftijdsgroep en druggebruik tevens sterk verbonden is aan het uitgaansleven. Het is van deze groep interessant om te weten hoe zij tegen dit onderwerp aankijken omdat bij hen het grootste potentieel ligt om gebruik te verminderen of te voorkomen. We hebben niet de intentie gehad om een representatieve steekproef te trekken onder alle 18-35-jarigen omdat het overgrote deel van deze groep nooit drugs heeft gebruikt en dat ook niet gaat doen in de toekomst (zie eerdere prevalenties).

De respondenten voor de vragenlijsten werden geworven op twee manieren. Ten eerste werden personen uit een bestaand proefpersonenbestand van het Trimbos-instituut benaderd via e-mail. Dit proefpersonenbestand bestond uit 4905 jongeren en jongvolwassenen in de leeftijd van 15 tot en met 35 jaar die weleens een party, festival, club of discotheek hebben bezocht in het afgelopen jaar. Respondenten in dit proefpersonenbestand werden eerder online geworven voor het Grote Uitgaansonderzoek 2016 via sociale media kanalen zoals Facebook, waar uitgaanders zich veelal informeren over uitgaan en feesten (Monshouwer et al., 2016). Ten tweede werd een aanvullende Facebook-campagne uitgezet vanuit de Facebook-pagina 'DrugsenUitgaan'; een pagina van het Trimbos-instituut met informatie over drugs en uitgaan gericht op druggebruikers en mensen die interesse hebben om drugs te gaan gebruiken. Proefpersonen werden geworven met een wervende tekst, waarin vermeld stond dat zij een cadeaubon van 20 euro konden winnen wanneer zij een vragenlijst invulden.

2.2 Dataverzameling en instrumenten

2.2.1 Vragenlijst

Kwantitatieve data werden verzameld met behulp van een vragenlijst in Limesurvey, een online websurvey tool. In deze vragenlijst werden proefpersonen eerst gevraagd om informatie over het onderzoek te lezen. Daarna werd respondenten gevraagd een toestemmingsverklaring te tekenen waarin zij formeel toestemming gaven voor het gebruik van de (geanonimiseerde) ingevulde vragenlijstgegevens voor onderzoeksdoeleinden.

In de vragenlijst werd allereerst gevraagd naar demografische kenmerken (leeftijd, geslacht en opleidingsniveau) en frequentie van druggebruik voor cannabis, ecstasy, speed en cocaïne (variërend van nooit tot een paar keer per week of vaker). Vervolgens werden respondenten gevraagd om korte informatie over 10 topics rondom het onderwerp milieuschade en criminaliteit te lezen en er vragen over te beantwoorden.

Beschrijving topic	Topic
Er bestaat in Nederland een zeer grote drugproductie (vooral van xtc en wiet) (Tops, Valkenhoef, Torre, & Spijk, 2018). Criminele organisaties houden zich bezig met deze productie. Nederland is een van de grootste producenten van ecstasy en cannabis in Europa (EMCDDA, 2018; EMCDDA & Europol, 2016; UNODC, 2017a).	Productie Nederland
Daarnaast is drughandel onlosmakelijk verbonden met corruptie, bijvoorbeeld door het omkopen van douaneambtenaren, politiemensen en politici. Corruptie kan armoede in landen vergroten omdat corruptie een onderdrukkend effect heeft op het aantal economische investeringen die in een land gemaakt worden (UNODC, 2017b).	Corruptie
Er wordt geschat dat het geweld rondom de Mexicaanse drughandel 100.000 levens heeft gekost sinds 2006. Ook in andere Zuid-Amerikaanse landen zijn ook veel (onschuldige) doden gevallen als gevolg van geweld rondom drughandel (Balcazar Moreno et al., 2017).	Bendegeweld buitenland
Sinds 2000 telt Nederland gemiddeld 20-30 druggerelateerde liquidaties per jaar. In Amsterdam komen in toenemende mate gewelddadige incidenten voor, gepleegd door rivaliserende drugcriminelen (Van Laar et al., 2018; Van Gestel & Verhoeven, 2017). Soms vallen bij deze incidenten ook onschuldige slachtoffers, zoals de 'vergismoord' in 2016, waarbij een onschuldig persoon werd vermoord omdat deze werd verward met een drugcrimineel (Volkskrant, 2018).	Geweld Nederland
In Brabant zijn vaten met ecstasy en speedafval gedumpt in de natuur (Brabants Dagblad, 2018; Schoenmakers & Mehlbaum, 2017). Hierdoor zijn planten en dieren vergiftigd. Recent zijn er xtc-resten teruggevonden in maisplanten bestemd voor menselijke consumptie op het Brabantse platteland (NVWA, 2018).	Milieuschade Nederland
Door de dumping van ecstasy- en speedafval in de natuur zijn waterzuiveringen ontregeld geraakt. Dit kan leiden tot vergiftigd drinkwater uit de kraan. Ook kan het dumpen van drugafval zorgen voor verzuring van bodem en oppervlaktewater, waardoor ook grazend vee vervuild drinkwater binnen kan krijgen (RIVM, 2015).	Waterzuiveringen

Beschrijving topic	Topic
In het buitenland veroorzaakt de groei van planten die de grondstoffen van drugs zijn schade aan het oerwoud (Armenteras, Cabrera, Rodriguez, & Retana, 2013; Dávalos et al., 2016). Er wordt bijvoorbeeld geschat dat per gram cocaïne 4 vierkante meter oerwoud wordt gekapt om coca te verbouwen (Guardian, 2008). Ook voor de cannabis- en ecstasyproductie wordt oerwoud verwoest (EMCDDA & Europol, 2016; Kegö & Maïga, 2014).	Kap oerwoud
Voor de groei van cannabisplanten binnenshuis worden zeer energie verbruikende apparaten gebruikt, die verantwoordelijk zijn voor uitstoot van broeikasgassen: voor 1 kilo wiet wordt geschat dat 4600 kilo CO ₂ wordt uitgestoten. De 4600 kilo CO ₂ die wordt uitgestoten staat dus gelijk aan 46.000 kilometer gereden kilometers met een auto (O'Hare, Sanchez, & Alstone, 2013).	Broeikasgassen
Terroristische organisaties als ISIS, Boko Haram, Al-Qaida en de Taliban gebruiken drugsmokkel als bron van inkomsten. Boko Haram heeft bijvoorbeeld recent inkomsten uit de cocaïne en heroïnesmokkel in West-Afrika verkregen (UNODC, 2017b).	Terrorisme
In oerwouden in Zuid-Amerika en Zuidoost-Azië worden planten en dieren vergiftigd door het gebruik van kunstmest, pesticiden en herbiciden die nodig zijn voor de verbouwing van planten die als grondstof voor drugs dienen (Burns-Edel & Davis, 2016; Rincón-Ruiz et al., 2016).	Milieuschade buitenland

Vervolgens werd over elk van deze topics bevraagd of de respondenten bekend waren met het onderwerp (ja/nee), of zij het een 'erg' probleem vonden (op een schaal van 1 tot en met 5; 1 = helemaal niet, 5 = helemaal wel) en of zij vonden of druggebruikers 'medeverantwoordelijk' zijn voor het specifieke topic (op een schaal van 1 tot en met 5; 1 = helemaal niet, 5 = helemaal wel).

Tot slot werd respondenten gevraagd of zij een campagne gericht op het informeren van mensen over criminaliteit en milieuschade rondom druggebruik een 'goed idee' vonden. Daarnaast werd van de personen die aangegeven hadden een bepaalde drug gebruikt te hebben (cannabis, ecstasy, speed of cocaïne) gevraagd in hoeverre zij verwachtten dat zij hun gebruik zouden verminderen of stoppen door een preventie-campagne over criminaliteit en milieuschade (op een schaal van 1 tot en met 5). Over de drugs die zij hadden aangegeven nog nooit gebruikt te hebben werd gevraagd in hoeverre zij verwachtten dat een campagne omtrent criminaliteit en milieuschade zou kunnen voorkomen dat zij het middel gaan gebruiken in de toekomst (op een schaal van 1 tot en met 5).

2.2.2 Interviews

De vragenlijst is bij gebrek aan bestaande gevalideerde vragenlijsten door de onderzoekers opgesteld op basis van een brede internetsearch op dit onderwerp. Voorafgaand aan de verspreiding van de definitieve vragenlijst zijn met drie mannelijke jongvolwassenen uit de doelgroep van respectievelijk 25, 26 en 26 jaar verdiepende interviews gehouden aan de hand van een topiclijst om te checken of de concept vragenlijst compleet was. Respondenten voor de interviews werden geworven via het persoonlijke netwerk van de onderzoekers. Werving gebeurde via WhatsApp. Deze respondenten ontvingen een cadeaubon van 20 euro voor het meedoen aan het interview.

De drie respondenten werd gevraagd naar hun druggebruik, hun kennis van en verantwoordelijkheidsgevoel met betrekking tot het onderwerp criminaliteit en milieuschade rondom druggebruik, en naar hun mening over preventiecampagnes rondom dit onderwerp. Deze interviews zijn gehouden om na te gaan of de onderwerpen in de vragenlijst aansluiten bij wat leeft onder de doelgroep, en welke aanvullende onderwerpen eventueel getoetst moeten worden. De interviews duurden ongeveer een half uur, en werden gehouden op een plaats en tijdstip van de voorkeur van de respondent. De interviewer notuleerde de gesprekken. De gesprekken gaven aanleiding tot enkele verfijningen in de vragenlijst, maar leverden geen grote wijzigingen op.

2.3 Data-analyse

De kwantitatieve vragenlijstdata werden geanalyseerd met het computerprogramma SPSS. Descriptieve statistiek werd toegepast om een beeld te krijgen van de demografische kenmerken van de respondenten. Ook werd deze vorm van statistiek gebruikt om een beeld te krijgen van de uitgevraagde onderwerpen (bijvoorbeeld bekendheid, medeverantwoordelijkheidsgevoel en houding tegenover preventiecampagnes) rondom het thema criminaliteit en milieuschade. T-testen en binaire logistische regressies werden uitgevoerd om verschillen tussen respondentgroepen (bijvoorbeeld man/vrouw) te toetsen.

3. Resultaten

3.1 Demografische gegevens en druggebruik

De online vragenlijst is ingevuld door 734 personen. De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 23,2 jaar (standaarddeviatie = 4,5). Er hebben ongeveer evenveel mannen als vrouwen meegedaan aan de survey (respectievelijk 48% en 51%). Iets minder dan 1% gaf aan liever niet te vermelden welk geslacht ze hebben. Bijna 1% van de sample heeft alleen basisonderwijs afgerond, 8% volgt of volgde als hoogst genoten opleiding LBO of VMBO, 27% HAVO/VWO, 26% MBO, 21% HBO en 18% volgt of volgde een universitaire studie. De meeste personen in de sample hebben wel eens één of meerdere drugs gebruikt (zie Tabel 1). In totaal heeft 11% van de sample geen enkele van deze drugs ooit gebruikt en in totaal 27% heeft nog nooit ecstasy, speed of coke gebruikt.

Tabel 1. Frequentie van druggebruik in de sample

	Nog nooit	Een of paar keer in leven	Eens per jaar	Paar keer per jaar	Eens per maand	Paar keer per maand	Eens per week	Paar keer per week
Wiet	13%	20%	5%	19%	6%	10%	4%	23%
Ecstasy	28%	12%	6%	35%	11%	5%	2%	1%
Speed	54%	15%	4%	14%	6%	2%	2%	3%
Coke	55%	14%	3%	14%	5%	5%	1%	2%

3.2 Bekendheid, ernst en medeverantwoordelijkheid

3.2.1 Bekendheid met de topics

Er bestaat een grote spreiding in de bekendheid van de respondenten met de topics (zie Tabel 2). Het meest bekend (93%) is men met het gegeven dat er in Nederland veel drugs geproduceerd worden door criminelen en Nederland een van de grootste producenten van ecstasy en cannabis is in Europa. Een groot deel (83%) is er ook mee bekend dat drughandel onlosmakelijk verbonden is met corruptie, bijvoorbeeld het omkopen van douaneambtenaren, politiemensen en politici. Verder is zo'n 76% van de sample ermee bekend dat in Mexico en andere Zuid-Amerikaanse landen veel (onschuldige) doden vallen als gevolg van benedegeweld rondom drughandel.

Het minst bekend (27%) onder respondenten was dat in oerwouden in Zuid-Amerika en Zuidoost-Azië planten en dieren worden vergiftigd door het gebruik van kunstmest, pesticiden en herbiciden die nodig zijn voor de verbouwing van planten die als grondstof voor drugs dienen. Tevens was relatief onbekend (32%) dat terroristische organisaties drugsmokkel gebruiken als een bron van inkomsten. Dat voor de groei van cannabisplanten binnenshuis apparaten met een zeer hoog energieverbruik gebruikt worden die verantwoordelijk zijn voor de uitstoot van broeikasgassen, was ook relatief onbekend (34%).

3.2.2 Inschatting van ernst van de topics

Over het algemeen vinden de respondenten alle genoemde topics een ernstig probleem. Acht van de tien topics scoren gemiddeld een 4 of hoger op een vijfpuntsschaal. Eén topic scoort beduidend lager dan de rest: het feit dat Nederland één van de grootste producenten van ecstasy en cannabis in Europa is, wordt beduidend minder ernstig gevonden.

3.2.3 Medeverantwoordelijkheid voor de problematiek

Over het algemeen scoren de respondenten neutraal op de vraag in hoeverre ze vinden dat druggebruikers medeverantwoordelijk zijn voor het genoemde probleem (zie Tabel 2). Alle gemiddelde scores vallen tussen de 2,7 (neigt naar niet) tot 3,0 (neutraal).

3.2.4 Verschil mannen en vrouwen

Bij de bekendheid met het probleem, de inschatting van de ernst van de problematiek en de medeverantwoordelijkheid voor het probleem is gekeken of de uitkomst samenhangt met het geslacht. Dat blijkt het geval. Mannen geven op alle topics aan bekender te zijn met de problematiek dan de vrouwen. Vrouwen scoren daarentegen op alle genoemde problemen significant hoger dan mannen in termen van ernst en medeverantwoordelijkheid. De scores liggen per topic tussen de 0,2 en 0,6 hoger. Ze vinden de problemen erger en vinden tevens druggebruikers meer medeverantwoordelijk voor de problemen dan dat mannen dat doen. De volgorde van de ernst en medeverantwoordelijkheid is wel nagenoeg hetzelfde tussen mannen en vrouwen.

3.2.5 Verschil ooit-gebruikers van harddrugs en nooit-gebruikers van harddrugs

Verder is gekeken of de scores verschillen tussen het deel van de sample dat ooit wel eens een harddrug zoals ecstasy, cocaïne of speed heeft gebruikt (73%) en het deel van de sample dat nog nooit één van deze middelen heeft gebruikt (26%). Er zijn verschillen in hoe bekend harddrug- en non-harddruggebruikers zijn op enkele topics. Respondenten die nog nooit een harddrug hebben gebruikt, vinden de topics over het algemeen significant erger en achten druggebruikers meer medeverantwoordelijk voor de beschreven vormen van criminaliteit en milieuschade dan respondenten die wel ooit eens harddrugs hebben gebruikt (zie Tabel 2).

3.3 Campagne over criminaliteit en milieuschade

3.3.1 Campagne over criminaliteit en milieuschade

In het derde deel van de vragenlijst is aan de respondenten gevraagd in hoeverre ze een campagne over druggebruik die mensen informeert over respectievelijk ondermijnende criminaliteit en milieuschade een goed idee vinden. Hierbij is een vijfpuntsschaal gehanteerd met als antwoordmogelijkheden 1= helemaal niet, 2 = niet, 3 = neutraal, 4 = wel en 5 = helemaal wel. Gemiddeld genomen vinden respondenten een campagne gericht op het informeren over criminaliteit (score 3.5) of milieuschade (score 3.8) een neutraal/goed idee (zie Tabel 3). Daarbij lijken respondenten een campagne over milieuschade het betere idee te vinden. Vrouwen beoordelen het idee van een campagne over criminaliteit en milieuschade significant hoger dan mannen en lijken hier dus meer vertrouwen in te hebben. Hetzelfde geldt voor nooit-gebruikers van harddrugs ten opzichte van ooit-gebruikers.

Tabel 3. Waardering van het idee van een campagne over criminaliteit en milieuschade; gemiddeld, naar geslacht en naar gebruik van harddrugs

	Gemiddelde	Man	Vrouw	Ooit-gebruiker harddrugs	Nooit-gebruiker harddrugs
Milieuschade	3,8	3,6	4,1	3,7	4,1
Criminaliteit	3,5	3,2	3,8	3,4	3,9

3.3.2 Verschil ooit-gebruikers en nooit-gebruikers

Aan de personen die hebben aangegeven een bepaalde drug nog nooit gebruikt te hebben, is gevraagd of zij verwachten dat een campagne rondom criminaliteit of milieuschade hun gebruik van dit middel zou kunnen voorkomen. Aan de personen die hebben aangegeven een bepaald middel wel eens gebruikt te hebben, is gevraagd of zij verwachten dat een campagne rondom criminaliteit of milieuschade hun gebruik van dit middel zou kunnen verminderen of zou kunnen doen besluiten te stoppen. Hierbij is een vijfpuntsschaal gehanteerd met als antwoordmogelijkheden 1= helemaal niet, 2 = niet, 3 = neutraal, 4 = wel en 5 = helemaal wel (zie Tabel 4).

Tabel 2. Bekendheid, ernst en verantwoordelijkheidsgevoel; gemiddeld, naar geslacht en naar gebruik van harddrugs

Topic	Bekendheid (%)				Ernstig 1 = helemaal niet 5 = helemaal wel				Verantwoordelijk 1 = helemaal niet 5 = helemaal wel						
	Gem.	Man	Vrouw	Ooit-gebruiker hard-drugs	Nooit-gebruiker hard-drugs	Gem.	Man	Vrouw	Ooit-gebruiker hard-drugs	Nooit-gebruiker hard-drugs	Gem.	Man	Vrouw	Ooit-gebruiker hard-drugs	Nooit-gebruiker hard-drugs
Productie Nederland	92	96	88	95	83	2,9	2,6	3,1	2,6	3,7	3,0	2,7	3,3	2,8	3,6
Corruptie	83	87	80	83	84	4,1	3,9	4,3	4,0	4,4	2,7	2,4	3,0	2,5	3,3
Bendegeweld buitenland	76	80	71	77	73	4,2	4,0	4,4	4,1	4,4	3,0	2,8	3,3	2,8	3,6
Geweld Nederland	76	80	71	74	81	3,9	3,7	4,2	3,8	4,3	2,8	2,5	3,0	2,5	3,5
Milieuschade Nederland	60	69	52	63	51	4,4	3,8	4,3	4,3	4,6	2,9	2,6	3,3	2,7	3,4
Waterzuiveringen	55	64	47	55	55	4,4	4,2	4,6	4,3	4,6	2,9	2,6	3,3	2,7	3,4
Kap oerwoud	37	46	28	36	39	4,2	4,0	4,4	4,1	4,5	3,1	2,7	3,4	2,9	3,6
Broeikasgasen	34	37	29	33	33	3,7	3,4	4,1	3,6	4,1	3,0	2,6	3,3	2,7	3,5
Terrorisme	32	44	20	31	34	4,2	4,1	4,3	4,1	4,3	2,7	2,5	3,0	2,5	3,3
Milieuschade buitenland	27	34	21	27	27	4,1	3,8	4,3	4,0	4,3	2,9	2,7	3,4	2,7	3,4

Tabel 4. Voorkomen of stoppen van druggebruik onder gebruikers en niet-gebruikers door een campagne over criminaliteit of milieu

	Niet-gebruikers: voorkomen		Gebruikers: minderen/stoppen	
	n	gemiddelde	n	gemiddelde
Cannabis en criminaliteit	97	3,0	637	2,2
Cannabis en milieuschade	97	3,1	637	2,4
Ecstasy en criminaliteit	204	3,2	530	2,1
Ecstasy en milieuschade	204	3,3	530	2,4
Speed en criminaliteit	393	2,9	341	2,0
Speed en milieuschade	393	3,1	341	2,2
Coke en criminaliteit	404	2,9	330	2,0
Coke en milieuschade	404	3,1	330	2,2

Opvallend is dat personen die een bepaalde drug reeds gebruikt hebben, beduidend lager scoren op de vraag of een campagne hun gedrag zal beïnvloeden dan personen die een bepaalde drug nog niet gebruikt hebben. Over het algemeen verwacht de groep gebruikers van een bepaalde drugs minder effect van zo'n campagne dan de niet-gebruikers van die specifiek drug.

4. Discussie en conclusies

In dit onderzoek hebben we bekeken in hoeverre het verstrekken van informatie over druggerelateerde milieuschade en criminaliteit aan druggebruikers of potentiële druggebruikers bij zou kunnen dragen aan het verminderen, stoppen of voorkomen van hun druggebruik. We hebben bekeken in hoeverre de doelgroep van frequent uitgaande en al dan niet drugs gebruikende jongvolwassenen tussen de 18 en 35 jaar bekend zijn met bepaalde druggerelateerde problemen, of ze zich medeverantwoordelijk voelen, en of ze een campagne over druggerelateerde milieuschade en criminaliteit een goed idee vinden. Inzicht in deze aspecten is behulpzaam bij de keuze van bijvoorbeeld een ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport of het ministerie van Justitie en Veiligheid om al dan niet een campagne op te zetten en zo ja, op welke doelgroep en op welk onderwerp deze zich het beste kan richten.

Richt je campagne op niet-gebruikers van harddrugs...

Respondenten die nog nooit een harddrugs hebben gebruikt, vinden de uitgevraagde topics over het algemeen erger en achten druggebruikers meer medeverantwoordelijk voor verschillende vormen van druggerelateerde criminaliteit en milieuschade dan mensen die wel ooit eens harddrugs hebben gebruikt. Tevens zijn zij positiever in hun verwachting dat een campagne over druggerelateerde criminaliteit en milieuschade hun gedrag beïnvloedt dan mensen die een bepaalde harddrug al wel eens hebben gebruikt. Kortom, het lijkt waarschijnlijker dat een campagne druggebruik voorkomt bij mensen die nog niet gebruiken, dan dat het gebruikers laat minderen of stoppen.

... op vrouwen...

Verder is opgevallen dat vrouwen de verschillende vormen van druggerelateerde criminaliteit en milieuschade over het algemeen als erger beschouwen en zich ook meer medeverantwoordelijker voelen dan mannen. Tevens staan ze positiever tegenover het idee van een campagne die mensen informeert over criminaliteit of milieuschade. Het is overigens bekend dat vrouwen over het algemeen minder ervaring hebben met het gebruik van harddrugs, dus samenhang met de voorgaande conclusie is niet uit te sluiten.

... over milieuschade...

Qua onderwerpen liggen de mate waarin de respondenten de problemen ernstig vinden alsmede de mate waarin ze zich medeverantwoordelijk voelen dicht bij elkaar. In de top drie staan desalniettemin drie onderwerpen die gerelateerd zijn aan milieuschade, respectievelijk drugafvaldumpingen, verontreiniging van waterzuiveringsinstallaties en het kappen van oerwoud. Dat Nederland één van de grootste producenten van ecstasy en cannabis in Europa is wordt daarentegen als relatief minder ernstig ingeschat. Omdat campagnes het beste werken als ze aansluiten bij zaken die voor mensen relevant zijn lijkt een insteek gericht op milieuschade daarom kansrijker. Dit vermoeden wordt bevestigd door de antwoorden op de vraag in hoeverre de respondenten een campagne over druggebruik die mensen informeert over respectievelijk criminaliteit en milieuschade een goed idee vinden: het idee voor een campagne over milieuschade scoort daarbij hoger.

... over ecstasy

Hoewel de verschillen klein zijn, zijn niet-gebruikers van ecstasy het meest positief over de te verwachten effecten van een campagne over milieuschade of criminaliteit in vergelijking met mensen die nog geen ervaring hebben met andere middelen. Dit kan overigens mogelijk verklaard worden doordat mensen die beginnen met harddrugs daarbij vaak als eerste ervaring hebben met ecstasy en later pas ervaring opdoen met cocaïne en speed. Niet-gebruikers van ecstasy zijn waarschijnlijk eerder niet-gebruikers van alle harddrugs dan dat niet-gebruikers van cocaïne dat zijn (die mogelijk dus weer wel ervaring hebben met ecstasy).

Gaat het werken?

Het is goed om op te merken dat er nog weinig bekend is over de invloed van campagnes op bewustwording ten aanzien van de met drugproductie en -handel gepaarde criminaliteit en milieuschade en het effect hiervan op het gedrag. In welke mate laten mensen zich er daadwerkelijk door beïnvloeden? Of een campagne die mensen bewuster maakt van druggerelateerde milieuschade en criminaliteit een succes wordt hangt van veel zaken af. De *tone of voice* van een campagne, het beschikbare budget om de doelgroep te bereiken, vormgeving en veel andere zaken zijn allemaal van belang voor het al dan niet slagen van een campagne. Tevens moeten we opmerkingen dat we de respondenten gevraagd hebben in hoeverre ze 'verwachten' dat een campagne invloed kan hebben, maar dit is nog geen garantie voor daadwerkelijke gedragsverandering. Echter, een verandering in de publieke opinie over dit onderwerp is niet geheel ondenkbaar. De

publieke opinie over roken is de afgelopen decennia immers ook flink veranderd, het eten van vlees is voor steeds minder mensen een vanzelfsprekendheid en de mening dat de kosten voor vliegen te laag zijn wordt door steeds meer mensen gedeeld. Kortom, de publieke opinie over de consumptie van bepaalde producten is veranderbaar, onder andere gevoed door milieuoverweging. Dat zou voor drugs ook kunnen gelden. Echter, om dat te realiseren is een geloofwaardige boodschap nodig door een afzender die door de doelgroep acceptabel wordt gevonden, én een lange adem.

Daar komt overigens nog een ander aspect bij. In de vorig jaar verschenen rapportage 'Nederland en synthetisch drugs: Een ongemakkelijke waarheid' van (Tops, Van Valkenhoef, Van der Torre & Van Spijk, 2018) wordt geschat dat zo'n 80% van de in Nederland geproduceerde amfetamine en ecstasy bedoeld is voor de export. Dat zou betekenen dat als we het percentage gebruikers van ecstasy in Nederland door een dergelijke campagne naar 0% zouden krijgen (en dat lijkt ons al volstrekt onwaarschijnlijk), we hooguit een reductie van 20% in druggerelateerde criminaliteit en milieuvervuiling kunnen verwachten. Om grote effecten op de druggerelateerde criminaliteit en milieuvervuiling te behalen in Nederland is dus meer nodig.

Neveneffecten

Een ander belangrijk aspect om verder nog te benoemen zijn potentiële neveneffecten van een campagne die mensen bewuster moet maken van met druggerelateerde milieuschade en criminaliteit. Zoals in de inleiding aangehaald is het Nederlandse drugbeleid ingericht om gezondheidsschade door druggebruik zoveel mogelijk te voorkomen. Een advies dat we vanuit onze contacten met drugpreventieprofessionals horen als we met ze in gesprek gaan over het idee van een campagne is dat voorkomen moet worden dat druggebruikers zich gestigmatiseerd gaan voelen. Zoals eerder beschreven is gebruik van drugs in Nederland niet strafbaar om zo de drempels te verlagen om medische of psychische zorg te zoeken in geval van een druggerelateerd gezondheidsincident. Dit is in onze ogen een belangrijk voordeel van het huidige beleid. Het zou contraproductief zijn als een te repressief ingestoken campagne rondom milieuschade en criminaliteit vervolgens weer drempels opwerpt om hulp te zoeken in geval van nood na druggebruik. Mocht een dergelijke campagne worden uitgevoerd dan zal goed onderzocht moeten worden of dit ongewenste neveneffect niet ontstaat.

Daarnaast valt het natuurlijk ook te bepleiten om überhaupt niet de route te bewandelen om in te zetten op de verantwoordelijkheid van de gebruiker. Het feit dat de productie en handel van drugs illegaal is, is omdat de wetgever dit illegaal heeft gemaakt. Er gaan dan ook regelmatig geluiden op om juist de route van regulering en legalisering van harddrugs verder te verkennen. Dit was ook één van de punten die we terug hoorden van gebruikers als we met ze in gesprek gingen over dit onderwerp. "Ik voel me niet verantwoordelijk, dan moeten ze het maar legaliseren." Dit argument zal absoluut vaker naar voren komen als een campagne rondom druggerelateerde criminaliteit en milieuschade opgezet zou worden. Als antwoord hierop zou gesteld kunnen worden dat dit een relevant argument is, maar dat gebruiker nog steeds niet ontslaat van zijn of haar verantwoordelijkheid. De wetgeving is op dit moment zoals die op dit moment is. En wie vandaag ecstasy gebruikt draagt bij aan de dumpingen.

Beperkingen

Hoewel dit onderzoek unieke informatie verschaft over de vraag in hoeverre het verstrekken van informatie over druggerelateerde milieuschade en criminaliteit aan druggebruikers of potentiële druggebruikers mogelijk bij kan dragen aan het verminderen, stoppen of voorkomen van hun druggebruik, zijn er ook enkele methodologische beperkingen. Allereerst is het lastig om de sample goed te definiëren. In hoofdlijnen gaat het om 18-35-jarigen die weleens een party, festival, club of discotheek hebben bezocht en waarvan het gros ervaring heeft met gebruik van cannabis, ecstasy, speed en/of cocaïne. Deze groep is dus niet representatief voor alle 18-35-jarigen en waarschijnlijk ook niet voor alle 18-35-jarigen die wel eens uitgaan. Desalniettemin betreft het wel een groep van mensen die men in het uitgaansleven tegenkomt en waarbij druggebruik (in de vriendengroep) regelmatig voorkomt, en bieden de uitkomsten omtrent deze sample interessante aanwijzingen voor het al dan niet ontwikkelen van een campagne.

We hebben in dit onderzoek gebruik gemaakt van een zelf samengestelde vragenlijst met voorbeelden van criminaliteit en milieuschade die wij in de literatuur en media tegenkwamen. De vragenlijst is niet wetenschappelijk gevalideerd en andere voorbeelden of ander woordgebruik hadden mogelijk andere uitkomsten opgeleverd. Desalniettemin biedt het onderzoek eerste inzichten die bruikbaar zijn en inspireert het andere onderzoekers en interventieontwikkelaars om onderzoek te doen naar dit onderwerp (in voorbereiding op de ontwikkeling van een campagne of interventie op dit terrein).

Bibliografie

- EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION (EMCDDA) (2018). *Europees Drugsrapport: Trends en ontwikkelingen*. Luxemburg: Publications Office of the European Union.
- ARMENTERAS, D., CABRERA, E., RODRÍGUEZ, N., & RETANA, J. (2013). National and regional determinants of tropical deforestation in Colombia. *Regional Environmental Change*, 13(6), 1181-1193.
- BALCAZAR MORENO, A., GALVEZ LIMA, X.M., LAMBIN, J., & RODRIGUEZ, L. (2017). *The War Report 2017: Gang Violence in Colombia, Mexico and El Salvador*. Genève: Geneva Academy.
- BERGMAN, M. (2018). Criminal Diversification and Corruption in the Drug Business. In: *Illegal Drugs, Drug Trafficking and Violence in Latin-America* (p. 167). Springer Publishers.
- BRABANTS DAGBLAD (2018). Al 32 keer drugsafval gevonden in Brabant in eerste vier maanden van 2018.
- BURNS-EDEL, T., & DAVIS, U. (2016). Environmental Impacts of Illicit Drug Production. *Global Societies Journal*, 4.
- DÁVALOS, L.M., SANCHEZ, K.M., & ARMENTERAS, D. (2016). Deforestation and coca cultivation rooted in twentieth-century development projects. *BioScience*, 66(11), 974-982.
- EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION (EMCDDA) (2018). *Health and social responses to drug problems. A European guide*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

- EMCDDA & EUROPOL (2016). *EU Drug Markets Report 2016*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- KEGÖ, W., & MAĪGA, A. (2014). *Tallying the Hidden Environmental Costs of Drug Production (policy brief no. 149)*. Stockholm: Institute for Security & Development Policy.
- MONSHOUWER, K., VAN DER POL, P., DROST, Y.C., & VAN LAAR, M.W. (2016). *Het Grote Uitgaansonderzoek 2016*. Utrecht: Trimbos-Instituut.
- NEDERLANDSE VOEDSEL- EN WARENAUTORITEIT (NVWA) (2018). *Advies over MDMA in maïs*. Bilthoven: Bureau Risicobeoordeling & Onderzoek.
- O'HARE, M., SANCHEZ, D.L., & ALSTONE, P. (2013). *Environmental Risks and Opportunities in Cannabis Cultivation* (project #430-5d No. I-502). Los Angeles: BOTEC Analysis Corporation.
- RIJKSINSTITUUT VOOR VOLKSGEZONDHEID EN MILIEU (RIVM) (2015). *Effecten van drugs op het watersysteem. Verkenning van ecologische risico's van 10 stoffen (Brieffrapport 2015-0129)*. Bilthoven: RIVM.
- RINCÓN-RUIZ, A., CORREA, H.L., LEÓN, D.O., & WILLIAMS, S. (2016). Coca cultivation and crop eradication in Colombia: The challenges of integrating rural reality into effective anti-drug policy. *International Journal of Drug Policy*, 33, 56-65.
- SCHOENMAKERS, Y.M.M., & MEHLBAUM, S.L. (2017). Drugsafval in Brabant. *Justitiële Verkenningen*, 43(2), 89-102.
- THE GUARDIAN (2008). Cocaine users are destroying the rainforest – at 4 square metres a gram.
- TOPS, P., VALKENHOEF, J. VAN, VAN DER TORRE, E., & VAN SPIJK, L. (2018). *Nederland en synthetische drugs: Een ongemakkelijke waarheid*. Den Haag: Boom Criminologie.
- UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME (UNODC) (2017a). *World Drug Report 2017: Booklet 3 – Market Analysis of Plant-Based Drugs*. Wenen: Verenigde Naties.
- UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME (UNODC) (2017b). *World Drug Report 2017: Booklet 5 – The drug problem and organized crime, illicit financial flows, corruption and terrorism*. Wenen: Verenigde Naties.
- VAN GENT, D., HOEFSLOOT, N., & VAN DER WEST, R. (2018). *Maatschappelijke business case aanpak drugsafvaldumpingen (concept-rapport)*. Decisio Amsterdam.
- VAN GESTEL, B., & VERHOEVEN, M.A. (2017). Liquidaties nieuwe stijl: Verruwing en professionalisering bij liquidaties in Nederland. *Justitiële Verkenningen*, 43(5), 55-65.
- VAN LAAR, M.W., VAN GESTEL, B., CRUTS, A., VAN DER POL, P.M., KETELAARS, A.P.M., BEENAKKERS, E.M.T., MEIJER, R.F., & BRUNT, T.M. (2017). *Nationale Drug Monitor 2017*.
- VOLKSKRANT (2018). Celstraffen tot 30 jaar in 'vergismoord' op Amsterdamse dj Djordy Latumahina.

